

БИОМОРФОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА HERACLEUM SOSNOWSKYI MANDERN

Богдан Н., здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня

Федчук А., здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня

e-mail: olesya_pv@ukr.net

*Науковий керівник: **Городиська О.П.**, кандидат с.-г. наук, асистент*

Подільський державний аграрно-технічний університет

Рід Борщівник у світовій флорі налічує майже 70 видів. У флорі України їх росте 5 видів. Назва "Гераклова трава" походить від латинської назви роду.

Борщівник Сосновського – це гігантська рослина, до 3 метрів у висоту. Навесні з'являється один з перших, швидко розкидаючи велике листя – лопухи до появи інших трав. Багаторічний, цвіте і плодоносить один раз у житті, після чого відмирає. Стебло ребристе, шорстке, частково ворсисте, пурпурне або з пурпуровими плямами, несе дуже великі трійчасті – перисто-розсічені листки зазвичай жовтувато-зеленого кольору довжиною 1,4-1,9м. Коренева система у рослин стрижнева, добре розвинена, в ґрунт проникає неглибоко: основна маса лежить в шарі до 30см. У верхній частині корінь розгалужений, головний і бічні корені м'ясисті. При пошкодженні вони виділяють світло-жовту рідину з різким запахом ефірного масла, що володіє сильною пекучістю.

Суцвіття – великий складний зонтик. Квітки білі або рожеві; зовнішні пелюстки крайових квіток в кожному зонтику сильно збільшені. Кожне суцвіття має від 30 до 150 квіток. Цвіте з липня по серпень, плоди дозрівають з липня по вересень.

Плід у борщівників – колонковий вислоплідник, який розпадається на два мерикарпії. Мерикарпій складається з двох половинок, власне їх ми і називаємо насінням.

"Небезпечна" особливість плодів борщівника – наявність на них виростів, або "крил", які значно підвищують їх летючість і так само сприяють активному поширенню. Вітер – головний помічник для захоплення нових територій борщівником. Ось чому так легко борщівник зайняв вже багато тисяч гектарів у різних регіонах країни.

Насінина борщівника має ефіроолійні канали: як правило, два на внутрішній та 4 на зовнішній стороні плода. Впавши на землю, за зиму, оболонки згнивають, а ефірні олії і смоли, що містяться в їх секреті, та інші біологічно активні речовини витікають на поверхню ґрунту. Сума цих біологічно активних речовин виявляє виражену алелопатичну (частіше інгібуючу або гальмівну) дію на проростання насіння інших видів рослин. Таким чином забезпечується чиста і не захоплена зона навколо насіння борщівника, забезпечується безконкурентне проростання, і, відповідно, наступне захоплення території. Аналогічний сильний алелопатичний ефект насіння борщівника виявляється і в агроценозах. Однак насінина борщівника є слабкістю рослини: варто знищити насіння (плоди або зав'язі) – і рослина

більше не дасть життєздатних діаспор. Вони не дають кореневої порослі, яка б відростала від кореня.

Борщівник – медонос. Квіти борщівника дають багато пилку і нектару, і є хорошими медоносами. Медопродуктивність (за літературними даними) досягає 300 кг/га.

Основні шкідливі властивості борщівника Сосновського полягають в тому, що він здатний викликати опіки на шкірі людини. У разі дотику до рослини або потрапляння його соку на шкіру людина не відчує відразу біль, як, наприклад, при контакті з кропивою. Але вже через кілька годин або навіть днів розпочнеться свербіж і почервоніння уражених ділянок шкіри, а потім з'являться пухирі. При сильних опіках підвищується температура, починається лихоманка, з'являються виразки, а після загоєння на їх місці ще 2-3 роки залишаються темні плями. Ураження борщівником посилюється при сонячному світлі. Але навіть якщо людина доторкнулася до цієї рослини вночі, вже вранці при сонячному світлі будуть з'являтися пухирі. Висока активність борщівника на світлі пов'язана з наявністю в ньому особливих фотодинамічних активних речовин фурукумаринів, які підвищують чутливість шкіри до ультрафіолетового світла і нейтралізують при цьому дію меланіну. На світлі кумарин перетворюється на димер, який і викликає дерматити. Якщо сік борщівника потрапив на шкіру, необхідно відразу промокнути його тканиною і прикрити цю ділянку одягом або пов'язкою. Потім уражені ділянки шкіри необхідно промити великою кількістю води, бажано з додаванням невеликої кількості соди. У такому розчині кумарин, його похідні і ефірні масла розчиняються краще, а тому більшою мірою і швидше віддаляються з шкіри. Потім уражені місця доцільно змастити будь-яким засобом від опіків. Велике накопичення кумаринів в організмі людини призводить до розвитку хвороби, яка називається вітиліго.

При знищенні борщівника необхідно мати водонепроникний одяг і респіратор або протигаз. Хороший ефект у боротьбі з борщівником дає весняне знищення проростків, обрізка квіток в період бутонізації і початку цвітіння рослин, спалювання, обробка гербіцидами, розведення природних шкідників (борщівникова міль).

Хороший ефект у боротьбі з борщівником дає і весняне знищення проростків. Можна використовувати найрізноманітніші агротехнічні заходи. Прополка, оранка, боронування, дискування, заорювання: можна й глибоко, відвально, а можна і гербіцидами обробити та ін. Тут важливо всі ці роботи провести вчасно. Поки проростки знаходяться в стані перших двох або трьох справжніх листків. Все залежить від конкретної ділянки, площі, ландшафту, можливостей, наявності техніки, кліматичних умов року.

Список використаних джерел

1. Кобів Ю. Словник українських наукових і народних назв судинних рослин. Київ: Наукова думка, 2004. 800 с.
2. Васильєва Н.В., Папченков В.Г. Механизмы воздействия инвазионной *Videns frondosa* на аборигенные виды. *Росс. журн. Биологических инвазий*. 2011. № 1. С. 15-22.